

Г Л А С Н И К

АДВОКАТСКЕ КОМОРЕ У С.А.П. ВОЈВОДИНИ

Год. XIX

новембар 1970.

Број 11.

САДРЖАЈ

М. Ботић:

др. Михајло Полит-Десанчић (IV)
политичар, правник и адвокат;

др. Т. Васиљевић

Поводом дискусије и о примени
новеле ЗКП од 1967. године;

др. Д. П. Радоман

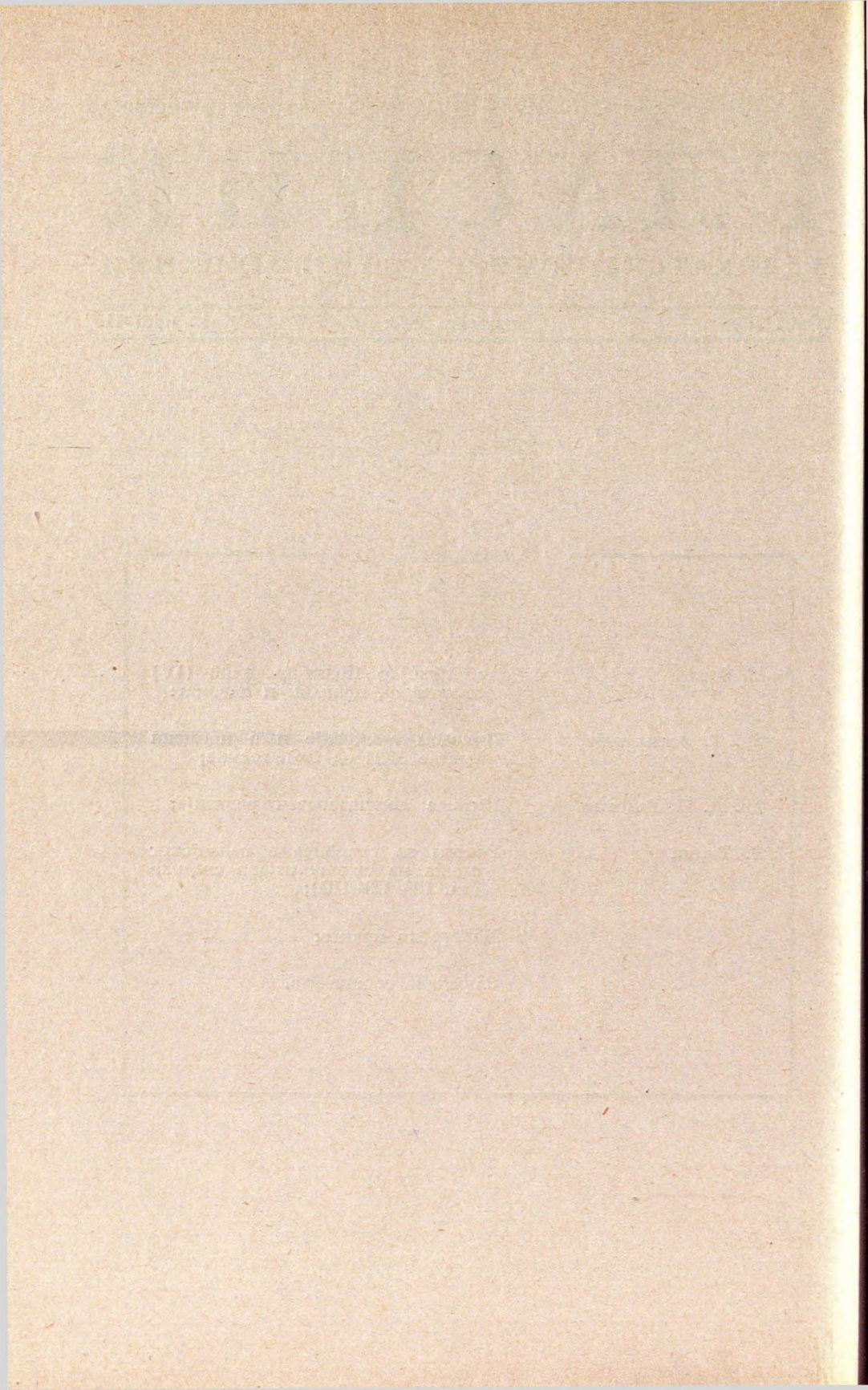
Питање допуштености ревизије;

Г. Торма

Рокови за утврђивање пензијског
стажа на основу изјава сведока
(чл. 184 ОЗОПО);

Из судске праксе;

Службена саопштења.

Г Л А С Н И К

АДВОКАТСКЕ КОМОРЕ У С.А.П. ВОЈВОДИНИ

Год. XIX

новембар 1970.

Број 11.

Др. МИХАЈЛО ПОЛИТ-ДЕСАНЧИЋ, политичар, правник
и адвокат

IV.

Полит као публициста (журналиста), власник и уредник „БРАНИКА”.

Полит се почео бавити публицистиком и новинарством још као студент у Бечу, под утицајем проф. Штајна, који га је препоручио за сарадника неким тадашњим либералним часописима и листовима у Аустрији и Немачкој, где је и сам писао. Од тога времена па до краја живота — читавих шездесет година, Полит пише у разним домаћим и страним листовима чланке, коментаре, расправе, белешке: о разним актуелним политичким и друштвеним проблемима, питањима и збивањима, домаћег и европског (светског) значаја. Задњих тридесет година издаје и уређује и свој политички, дневни лист (гласило Српске народне либералне странке) Б р а н и к, у Н. Саду (1885—1914).

Полит се јавља у страним листовима: Ost und West (Беч), Münchner Zeitung (Минхен), Unsere Zeit (Лајпциг), Allgemeine Zeitung (Аугсбург), Neue Freie Presse (Беч), Deutsche Vierteljahrsschrift (Штутарт), повремено и у неким другим, а и у Revue de deux Mondes (Париз) и др. У неким од њих Полит сарађује дуги низ година, двадесетак и више.

У овим листовима Полит објављује углавном чланке: о приликама на Балкану, о „источном питању”, о национално политичким и државно-правним односима народа и земаља Аустрије, Аустро-Угарске, о народносном питању у Угарској, проблемима Подунавља, о политици и положају Русије и сл. У млађим годинама нарочито је запажена Политова сарадња у Ткачевом листу Ost und West, а у каснијим годинама у гласовитом либералном бечком листу Neue Freie Presse.

Имбро И. Ткалац у младости Илир, касније Југословен, издавао је дуго година у Бечу, у југословенским земљама много цењени лист на немачком језику Ost und West, на широкој југословенској платформи. Полит је ту између осталог објавио

неколико чланака о националном питању у Угарској (год. 1861) на чијим идејама ће се, у основи, заснивати народносна политика Српског политичког покрета у Угарској и касније либерала — као и других народносних покрета у Угарској, читавих шездесет година. Да поменемо само неке: „Ungarn und das Nationalitätenprincip” (бр. 72—73/1861), „Das Integritet Ungarn und die Nationalitäten” (бр. 93—94/1861), „Ungarische Anchaund der Nationalitätenfrage” (бр. 165/1861). Чланци не мањег значаја од историјско-правних и политичко-правних Политових студија: „Источно питање и његово органско решење” (1862) и „Народност и њен државноправни основ” (1863).

Полит је углавном сарађивао у овим домаћим, политичким и дневним, листовима: Србски Дневник (Н. Сад, 1852—1864, Медаковић, Ј. Борђевић), Народ (Н. Сад, 1869—1873, Ј. Суботић), Застава (Н. Сад, 1866—1929). Полит се у Застави јавља само у периоду до 1884. — уредник Милетић, Миша Димитријевић. Касније Застава постаје гласило радикала (Јаша Томић) и Браник (1885—1914. М. Димитријевић, Полит).

У времену Омладине и Милетићевог народњаштва Полит пише у Србском Дневнику, Народу и Застави мноштво чланака, осврта и бележака о национално-политичким проблемима угарских Срба, уставном питању Угарске, о државно-правним односима Аустрије и Мађарске, о положају Хрватске у Хабзбуршкој Монархији, о односима Хрвата и Срба у Троједници, о „источном питању”, о положају и политици Русије, о приликама и стању у Србији, Босни и Херцеговини и Црној Гори, о политици и програму Српског политичког народносног покрета, о Српској Војводини, о народној црквено-школској аутономији, о стању у српско-православној црквеној организацији, о Поравнању (Аустро-Угарска, дуализам) о Нагодби (Угарско-Хрватској) итд.

У Суботићевом Народу, Полит води спољнополитичку рубрику. Суботић одушевљени славенофил и русофил трасирао је у Народу пут за неговања култа Русије као ослободитељице Срба и Словена. Полит и сам у извесном смислу понет овом идејом објављује у Народу чланке о Русији, њезиној историјској ослободилачкој улози, посебно на Балкану, о руској иностраној политици: „Снага Русије”, „Војена моћ Русије”, „Уједињење Немачке и Русија”, „Русија и Енглеска у средњој Азији” и сл. Полит је у времену излагања Народа већи број својих написа и чланака објављивао у Народу, а мањи у Застави. Милетићу је било стало до Политове сарадње у Застави, а сем тога имао је и знатних резерви према Суботићу, као изразитом десничару у Покрету, па је замерао Политу на његовом пуном ангажовању у Народу. Полит је био прилично везан за Суботића. Овај му је много помогао на почетку његове правничке и политичке каријере (у Срему, у Хрватском сабору, у Бечу у Новом Саду) а Политова сестра Савка била је супруга Јована Суботића. Полит је дао Милетићу искрено објашњење да су у његовом ангажовању у Народу првенствено ради о родбинском односу и породичним обавезама. Неки историчари су из

ових чињеница (Народ, приговор Милетића, уздржљивост и и одмереност у акцијама) изводили закључак о Политовом десничарству у Покрету, што не стоји. Поготово Политови чланци у Народу не могу бити подлога једној таквој оцени. Полит је идеолошки био далеко ближи Милетићу него Суботићу. То се и кроз Политове прилоге у Народу лако уочава. Ако се данас макар и сасвим лежерним прелиставањем било ког броја Народа прочита неки од Политових чланака и упоређи са написима у Застави тога времена неће се наћи идеалашке разлике. Полит је био сасвим савремен и врло напредан либерал.

Када је Народ престао да излази Полит се скоро искључиво јавља у Застави. Тада Полит постаје и посланик Српске народне слободоумне странке у пештанском парламенту, а Застава је била гласило странке. Политови чланци у Застави тога времена објашњавају политику Народне странке и обавештавају народ о раду њезиних посланика у Парламенту и политичкој акцији у народу. Обавештавају јавност о хапшењу Милетића и других народњака, о прогонима Срба у Угарској и Хрватској поводом Српско-Турског рата, о стању у Босни и Херцеговини, о приликама у Србији, о политици великих сила на Балкану, о ангажовању Русије на Балкану и Европи, о окупацији Босне и Херцеговине, о Берлинском конгресу и сл. Била су то врло тешка времена за Србе у Угарској, нарочито после хапшења и осуде Милетића, но Полит је наставио мудро, упорно и храбро да и даље тражи и брани људска, грађанска, политичка, национална, уставна права Срба у Угтрској и да објашњава политику Народне странке, па и преко Заставе. Тада је свака Политова реч (у парламенту, јавности и штампи) представљала не само политичку оријентацију народњака већ и нужно охрабрење поколебаних присталица Народне странке.

По расцепу Српског народног политичког покрета, када је Застава прешла у руке Јаше Томића, Полит, са Мишом Димитријевићем, покреће лист „Браник“ (1885), који у почетку излази три пута недељно, да би убрзо постао дневни лист. „Браник“ је уредно излазио све до избијања Првог светског рата, када је забрањен као и други српски листови. Полит је био и власник „Браника“, а касније је формирано акционарско друштво за издавања овог листа, но и у њему је Полит имао одлучујућу реч. „Браник“ је од првог дана био успешно уређиван и успео да окупи квалитетније унутрашње и спољне сараднике. Миша Димитријевић је био одличан уредник, а исто тако и изванредан новинар. Његови чланци и белешке о разним политичким и друштвеним, па и културним питањима, на високом су нивоу. Не сме се прећутати ни изврсни уређивачки квалитет уредника, Јосимовић Николе, па и последњег уредника, Јанка Перића. Полит је после престанка бављењем адвокатуром сасвим се посветио уређивању „Браника“. Велики део времена је проводио у редакцији, писао уводне чланке, белешке, обрађивао вести и сл. Још раније у „Бранику“ објавио низ радова историјско-политичког, државно-правног значаја, а и доста белетристич-

ких прилога. Овај рад је наставио све до краја излагања „Браника“. Полит је у „Бранику“ објавио низ врло значајних програмских политичких чланака. Пратио је јавни, културни и просветни живот Срба у Угарској, Србији и Хрватској. Објавио је низ некролога и бележака поводом смрти истакнутих српских и хрватских политичара, књижевника, уметника и др. Његов публицистички и уређивачки рад у „Бранику“ огроман је и вредан је посебне пажње и компетентнијег приказа.

Од политичких чланака већег значаја да поменимо само оне најважније: „Рецимо коју“ — критика кикиндског програма (Браник 1887). Низ чланака 1887. пред и поводом бирачког збора у Сентомашу (борба либерала и радикала о Милетићево наслеђе). Више политичких чланака у „Бранику“ 1889, поводом убиства Мише Димитријевића. Неколико чланака на тему потребе политичке сарадње народносних странака у Угарској, те одржавања Народносног конгреса (1895) говора и резолуције Конгреса. Протести и написи поводом промене-помаћаривања имена насеља у Војводини и Јужној Угарској. Педесетгодишњица Четрдесетосме (1898), Седамдесетгодишњица Милетићевог живота. Чланци о Апоњиевом школском закону и културно просветним (школским) проблемима народности (1907). Исто ријско-политичка студија „Прошлост и садашњост нашег положаја“ (1908) Правно-политички чланак о Велеиздајничком процесу (1909). Фридрихов процес и приказ суђења (1909). Многобројни чланци о Босни и Херцеговини, кроз читаво време од покретања листа па до престанка, а посебно поводом анексије (1908). Прилике на Балкану и у Отоманској империји, те бугарске претензије на Македонију предмет су сталне пажње Политовог листа, па и његове лично. Русија је и даље за Полита, ослободитељица и заштитница и у Русији Полит тражи и види кључ за коначно решење „источног питања“, које се етапно разрешавало неповољно за Србе, али Полит не губи веру у добар коначан исход борбе балканских народа за слободу. Полит скоро отворено пише у својим чланцима о скорој пропасти обе болесне империје и Османлијске и Хабзбуршке. Поводом крунисања краља Николе (1910) Полит одлази на Цетиње, као краљев гост (знали су се још као студенти) и поводом овога догађаја и пута, пише у Бранику приказе о стању и приликама у Црној Гори, похвално се изражавајући о самом краљу Николи. Полит је увек писао да постојање двеју српских династија не сме и не може бити никаква сметња за уједињење и ако додуше не говори како би се овај проблем могао решити. Полит је сматрао да је ово другоразредно питање, што је за њега Војвођанина и могло бити, док за друге то није било. Браник обилује Политовим (и других аутора) чланцима о односима Хрвата и Срба, првенствено оних у Троједници. Браник је упорно бранио идеју националне и политичке солидарности Хрвата и Срба и неговао братство међу њима. Чак и у времену када би односи међу њима долазили у искушење или кризу. У критичним ситуацијама Полит је посредовао и мирно, а када би се

ови односи повољно развијали бодрио и помагао. Тако је било и оне несрећне 1902. год. после погрома Срба у Загребу. Многи и сасвим трезвени људи губили су главе и чинили политичке грешке. Полит међутим није. Чак је и један Стојан Новаковић у револту се одрекао чланства Југ. академије знаности. У Београду „пречански“ Срби, који су тамо живели, држе протесни митинг не само против изгредника. У Новом Саду на иницијативу радикала и конзервативаца одржава се Збор Срба карловачке митрополије (25, септ. 1902). На овом збору главни говорник је био конзервативни првак, адвокат Бұра Вукичевић (кога знамо из Мајтењијевог процеса против народњака). На збору не само да се протествовало због испада руље у Загребу него је у интересу заштите Срба тражено отцепљење Срема од Хрватске и прикључење Угарској! Полит се одмах оградао од резолуције овог збора: „за њу не може бити одговоран српски народ, него они људи који су збор злоупотребили у своје скривене сврхе“. Поводом овог збора Браник је објавио напис проф. Ст. Станојевића, под насловом „Кратковида политика“.³⁶ Станојевић осуђује нападаче, али и новосадску резолуцију: „оно што се тамо одиграло може се назвати издајством словенске мисли. Јучерашња резолуција, или бар они који су донели и протурили ту резолуцију, заслужују не мањи прекор. Јер тражити утеловљење Срема и Славоније Угарској и тужити Хрвате па ма шта да су нам урадили, угарском сабору и мађарској влади, то је недостојно српског имена и српске прошлости.“ Држ. тужилац је због овог чланка повео парници па како је Др Станојевић живео у Београду, отседао је уредник Јанко Перић 1 месец у затвору, а „Браник“ платио 100 круна глобе. Већ идуће године Полит охрабрује Хрвате у борби против истицања мађарских застава у Загребу. Када је дошло до „Ријечке резолуције“, па до склапања „Хрватско-српске коалиције“, Полит је ове догађаје поздравео, а носиоце ове политике подупирао и путем Браника.

У Бранику се јављају и интелектуалци ван политичких странака (нелиберали). Не само људи са политичким реномеом него и друштвено-научним, па и књижевна имена. Стога је Браник био радо читан лист у круговима интелигенције и образованијег грађанства и то не само у Н. Саду, Војводини, Угарској, него и у свим југословенским земљама. Јашина „Застава, и ако читанија у ширим народним слојевима од Браника и са већим тиражом, била је испод интелектуалног и журналистичког нивоа Браника. Када се данас прелиставају примерци Браника задњих година XIX века и прве деценије XX века сведочавамо се да је Браник био добро уређиван дневни политички лист јасно изражене либералне и народносне физиономије. Лист које је успео да изађе из провинцијских оквира и тематиком и стилем и нивоом, а да ипак буде близак и разумљив средини у којој и за коју излази. Сигурно да Браник заузима у историји наше иначе не баш богате журналистике истакнуто место.

³⁶ „Браник“ 28. септ. 1902.

Полит као књижевник и књижевни радник. Поред разних чланака и написа политичко-историске и политичко-друштвене и правне тематике, који и сами по себи носе и извесне књижевне вредности и квалитете, Полит се огледао и у белетристици. У младости је Полит написао два литерарна дела („Вереница Црногорка“, новела и „Бранивој кнез Захумски“, драма), а у доцнијим годинама више путописа, успомена, новела мемоарског карактера о великом броју знаменитих људи и догађаја, некролога, здравица, књижевних прилога и приказа, цртица и бележака. Овој Политовој делатности није до сада поклоњена већа пажња, јер се о Политу углавном увек говорило као о политичару, правнику, историчару, политичко-правном беседнику и адвокату Међутим и овај Политов рад није без својих вредности, а поготово књижевно-историјске.

Политова новела „Вереница Црногорка“, објављена је у новосадској „Даници“ (1863), а прештампана је у посебну књигу (1868 Н. Сад). Полит се боравком на Цетињу, као секретар кнеза Данила, инспирисао једном причом из народа о Црногорки чији је вереник морао избећи. — Црногорка није хтела да се уда за другог, оставши верна своме веренику и ако није знала дали је овај жив или не. По старом црногорском обичају њезина веридаба је обављена још приликом рођења деце преко родитеља. Како је вереник одраставши морао отићи у избегништво до венчања никада није дошло. По нужном романтичарском књижевном маниру ствара се заплет и расплет на трагичној основи и са трагичним завршетком у борби с Турцима гину и вереница и њезин брат а и вереник на противничкој страни. Новела нема неке веће књижевне вредности но има занимљивих карактеристика горштака, песама које су певали уз оро и једну потресну тужбалицу. Ова новела представља Политог дуг романтичарској књижевности омладинске епохе.

Политова драма „Бранивој Кнез Захумски“ говори о Захумском кнезу Бранивоју и његовим синовима, које аутор доводи у везу са Стефаном Дечансим и дубровачком властелом. Драма је оптерећена свим манама романтичарске националне драме тога времена и нема веће књижевне вредности. Има података да је драма давана у Српском народном позоришту у Н. Саду само 1868. (повољно мишљење о њој је дао управник Тома Хацић). Драма је давана и у Београду 1869. Међутим, ни у другом српском позоришту није се одржала на репертоару.

О овом-књижевном раду Полита рекао је пар речи Скерлић у својој познатој студији „Омладина и њена књижевност“³⁷

Далеко познатији и значајнији су Политови каснији књижевни радови, у које спадају Политове Путне успомене (Н. Сад 1896.) књи. I и други део „Браник“ 1910., Успомене из године 1848—1849., прво објављене у „Бранику“ (1889) а касније пре-

³⁷ Јован Скерлић: Омладина и њена књижевност Бгд. 1906.

штампане у засебну књигу, Покојници књ. I књ. II. Прво објављено у „Бранику” 1889. а потом прештампане у засебну књигу — други део делимично објављен а делимично остао у рукопису. „Како сам свој век провео”, аутобиографија писана 1915. године за време Првог светског рата у Будимпешти а објављена у Београду 1925. године. „Друга бежанија после шездесет година” и „Шаљиво из старе границе”, такође писани за време рата. Сви ови радови имају већег историјског и политичког значаја од белертристичког али и по тематици и по начину обраде спадају у књижевност, у ширем смислу речи.

Полит је у свом дугом и плодном животу био члан редакције и сарадник неких књижевних листова: „Јавор” (Н. Сад 1862—1863, 1874—1893 — Змај, Огњановић). „Даница” (Н. Сад 1860—1870 Б. Поповић — Даничар) „Млада Србадија” (Н. Сад 1870—1872, касније у Београду — А. Хаџић М. Кујунџић-Абердар), „Летопис Матице Српске” (Б. Пешта 1824—1864 — касније Н. Сад) Био је Полит и дуго година члан књижевног одбора Матице Српске.

Као члан редакција књижевних листова и њихов сарадник, те члан књижевног одбора Матице Српске, као и уредник „Браника”, Полит је објавио велики број фељтона о знаменитим књижевницима националним, политичким и културним радницима, већи број некролога и бележака о књижевницима и књижевним делима, низ приказа позоришних и музичких збивања и сл. Многи ови радови имају и знатну књижевну вредност, више него само књижевно историјску вредност. Политова беседа о светом Сави 1895. у Матици Српској: „Помен Др Фрањи Рачком”, не само да је историјско-политичка студија о Фрањи Рачком него је и дело књижевне вредности. Политови некролози Змају, Милетићу, Илији Вучетићу, Миши Димитријевићу, Генералу Стратимировићу, Штросмајеру и др. објављени у „Бранику” представљају лепе примере погребног беседништва у нашој књижевности. Када би се издала једна антологија овог рода књижевности Политови некролози би у овој заузели почасно место.

У разним белешкама и написима и рецензијама о књижевницима и њиховим делима, нарочито о Змају, Бранку, Лази Костићу, Љуби Ненадовићу, Илији Округићу, Стојану Новаковићу и др. Полит је дао и неке књижевно историјске оцене о њиховом делу или појединим радовима које оцене у неким ставовима имају већу вредност од ауторитативних мишљења тадашњих књижевних критичара. Нарочито о Змају и Лази Костићу. Лаза Костић је имао чудну књижевну и личну судбину. Како је од Омладине био уздизан и цењен тако је касније од водеће српске књижевне критике после Омладине (нарочито у Србији) био подцењиван и занемарен. Полит је добро познавао Лазу Костића јер је са њим друговао у Омладини и сарађивао на политичком пољу као народњак. За Полита, Лаза није само лирски песник (и ако му ту даје високу оцену), него је

Лаза Костић и велики национални радник. О Змају је Полит имао нарочито високо мишљење, и као лиричару и као песнику политичке сатире. Полит је за Змајеву хумористичку и сатиричну поезију, далеко пре Скерлића, рекао: „Једна његова хумористична песмица више је вредила него дугачак саборски говор”.

Интересантно је овде напоменути да је Полит много ценио Љубу Ненадовића са којим се низ година сретао у Рогашкој Слатини. Исто тако и Стојана Новаковића, с којим се спријатељио приликом посете Цариграду. Са Стратимировићем политички се није слагао, али је ценио његово јунаштво из Буне и према њему се односио као историјској личности.

Исто тако Полит се није слагао с политичким идејама Светозара Марковића, али је после смрти овога у броју 16 „Јавора” 1875. дао топли некролог Светозару Марковићу где подвлачи да је српски народ претрпео велики губитак прераном смрћу човека који је уносио у политику и књижевност „нове идеје.”

Као члан књижевног одбора Матице Српске Полит, заједно са Мишом Димитријевићем, прегледа студију Светозара Марковића „Начела народне економије или наука о благостању” (1872) и даје повољно мишљење Матици. Препоручује за штампање ову студију, уз оцену, да је она „производ најновије науке”. Матица није студију штампала (она је објављена у Београду нешто касније). Ово је доказ Политове објективности у оценама научне вредности, без обзира на његове личне ставове према материји која се излаже.

Можда је од вредности да се овде напомену још два Политова мишљења о нашим знаменитим људима: Полит је први уочио вредност и значај рада нашег великог, а прерано умрлог композитора и музичара Корнелија Станковића. Поводом његове смрти Полит пише изванредан некролог у „Даници” 1865, као и посебан чланак у Летопису Матице Српске „Успомене на Корнелија Станковића” (1865), који је чланак прештампан у посебну књигу. Полит је скренуо пажњу нашој културној јавности на овог пионира наше музичке културе и уметности. Полит је упознао српску културну јавност са једним интересантним човеком нашег порекла, немачким научником (историчар и социолог) *Федор Демелић*. Поводом његове смрти Полит је у Летопису Матице Српске (Св. 4 1900. год.) написао приказ његовог живота и рада.

Изнели смо само неке од књижевних радова Политових, делимично заборављених или сасвим заборављених, па нам се нужно намеће једна мисао: недавно је Матица Српска (са Српском књижевном задругом) издала збирку „Српска књижевност у сто књига”, у којој су објављени не само белетристички радови наших књижевника него и неки историјски и новинарски радови Слободана Јовановића, Стојана Новаковића, Светозара Марковића, као и мемоари Гарашанина, Чедомиља Мијатовића и политички чланци Лазе Костића. У свим овим

областима јављао се и Полит. Када се већ прешло и на књижевност ван белетристике, онда је и Политово „Источно питање“, могло бити објављено као и делови његових Успомена, а поготово политичких чланака. Политички чланци на пример Лазе Костића далеко су мањег значаја, а и лошије постављени и обрађени од Политових политичких чланака. Исто тако у овој збирци место су добили и мање значајни новинари. Матица српска, коју је Полит задужио својим дугогодишњим одбранама за њезин опстанак и као дугогодишњи члан књижевног одељења, није могла заборавити Полита у једном њезином издању ове врсте чак и ако је уређивачки одбор Полита пренадбегао! Исто тако треба истаћи да је београдско издавачко предузеће „Култура“ 1967. године издало избор из светског беседништва (политичког, верског, националног и сл.) под насловом „Беседе“. Узалуд ће читаоцу у овој књизи тражити име Полита и ако срета имена Доситеја, Ст. Новаковића, Суботића, Цвијића, Туцаковића, Скерлића и др. Поред Суботићевог некролога Јовану Стерији Поповићу (који сигурно заслужује да буде уврштен у све сличне публикације) могао би се наћи и ма који од некролога Полита, а о политичким беседама да и не говоримо. И ако су политичке беседе Политове везане за конкретне политичко-националне проблеме једне епохе оне имају трајну вредност. Како по аргументацији, тако и по начину обраде, по својој реторици, па и књижевној вредности. Један избор из Политових Беседа увек ће представљати и књижевну вредност. Код нас није уобичајено да се издају правнички алманаси и антологије, но уколико би, неко оваква издања и опремио не би смео ни могао мимоићи Полита.

Политов рад на друштвеном, културно-просветном пољу. Милетићев народни покрет одмах је успео да продре у све културно-просветне организације и установе српског народа у Угарској. Ове су углавном биле концентрисане углавном у Н. Саду. Када је дошло до размаха Милетићевог покрета, (марта 1861. год.) Јован Хацић-Светић даје оставку на положај председника Српске народне читаонице у Н. Саду, а за председника се бира Светозар Милетић. Српска народна читаоница у Н. Саду била је једна од ретких културних установа од пре Буне. Из овог упоришта омладина и народњаци развијају своје акције за проширење културно-просветне делатности кроз друге и нове организације. Овде су поникле многе идеје а неке и остварене. Да поменемо само три најважније: Пресељење Матице Српске из Будимпеште у Н. Сад. Оснивање Српског народног позоришта у Н. Саду. Предлог за оснивање правословне (правне) академије у Н. Саду са рангом факултета. Милетић је о прослави Саве Текелије 1861. покренуо питање оснивача правне академије у Н. Саду, па је овај предлог и прихваћен. Бачки епископ Платон Атанацковић и велики народни добротвор Илија М. Коларац (из Београда) постарали су се и за материјалну страну обезбеђења оснивања ове високе

школе. Предлог није био прихваћен од стране надлежних власти и до оснивања правне академије у Н. Саду никада није дошло, и ако је академијин фонд „Платонеум” постојао. Матица је пресељена из Будимпеште у Н. Сад (1864), а Српско народно позориште из крила читаонице, осамостаљено у посебну културно-просветну установу (1862).

Полит је од првог дана акције за оснивање српског народног позоришта у Н. Саду ангажован на спровођењу овог подухвата, као и сви народњаци у осталом (Суботић, Стеван Брановачки, Јован Борбевих и др.).

Полита налазимо и на списку приложника за опрему Српског народног позоришта у Н. Саду 1862. Он је један од оснивача Друштва за српско народно позориште, а касније извршан број година и председник овог друштва. Полит је био тесно везан са постанком и даљим развојем СНП, које је не без разлога названо „мезимчетом”. Његова брига за опстанком и напредком овог позоришта огледа се и у акцији задржавања глумаца у Н. Саду, када их је хтео Јован Борбевих преселити у Београд 1868. Тада Полит живом и писаном речју објашњава националну потребу за очувањем СНП док Београд има далеко повољније услове да формира дружину свога позоришта. Као председник Друштва за српско народно позориште долази Полит у прилику (1875) год. да брани „мезимче” од насртаја министра унутрашњих послова. Овај је тражио од Позоришта да се у називу брише реч „народно”, на што Полит одговара да се то не може учинити јер да је назив позоришта садржан у Уставу позоришта који је одобрен од стране Намесничког већа Угарске 1865. године. Закон не може имати повратне силе, вели Полит, а тим пре и мање једна министарска наредба — све ово може да се односи само на друштва која се буду будуће оснивала.

Полит у каснијим годинама постаје почасни члан Друштва за српско народно позориште, чиме је заслужно почаствован за свој пожртвовани рад, за одбрану и процват позоришта.

Када је чувени глумац Димитрије Ружић славио педесетогодишњицу глумачког рада 1910. године, Полит је на свечаности одржао здравицу великом глумцу Ружићу, евоцирајући успомене на прве дане живота Позоришта, одајући признање заслужном глумцу Ружићу, истичући трновит пут славе глумца, а посебно глумаца СНП, који не само да су уметници него и национални радници. Ова здравица такође спада у бисер примере говорништва ове врсте.

Народњаци су пренели Матицу Српску из Будимпеште у Н. Сад. Матицу су водили народњаци све до расцепа, а касније либерали, уз сарадњу са умеренијим представницима конзервативног грађанства, све до 1918. године. Радикали никада нису могли да продру у Матицу Српску. Полит је у Матици дуго година био члан Књижевног одбора. У Књижевном одбору био

је Полит у ситуацији да даје мишљења о разним књижевним конкурсима. И у овом послу Полит је показао и знања и мере и укуса тако да би му на резултатима ове делатности могао позавидети сваки признати књижевни критичар.

Полит је као народни посланик у Угарском парламенту имао прилике да у више махова брани Матицу Српску и њезин рад од многобројних напада и покушаја рушења њезиног значаја, па и опстанка. Пештанска влада се убрзо покајала што је дозвољено пресељење Матице у Н. Сад, па је тражила да се Матица врати у Будимпешту. Када то није успела, одузела је Матици најзначајнији Фонд — закладу Саве Текелије. Матица је руковала фондом Саве Текелије пуних тридесет година, да би Министар просвете (1878) овај Фонд одузео Матици и ставио га под надзор Српске православне црквене општине у Пешти. Ово под изговором да према основном писму Завештача фондом треба да рукује Матица Српска, књижевно друштво из Будимпеште. Како се ова преселила из Будимпеште то Министар сматра да ова више не може руковати овим Фондом (!). Полит у Парламенту 2. маја 1878. године држи велики говор и одбрану Матице Српске и Текелијевог фонда. Полит у овом потезу владе види директно спречавање културног развитка Срба, односно народности у Угарској.

Народна странка је најтеже продрла у Српску православну Велику гимназију у Н. Саду (1810—1922). Ово стога што су високи црквени великодостојници имали непосредног утицаја на рад ове просветне установе као чланови патроната. Према завештајном писму — Патријарх и Владика бачки. Ипак су Милетићевци успели да преко десног крила покрета (Јован Суботић) уђу и у патронат и међу кураторе. Тако је 1870. године дошло до „Суботићевог патроната“. Патронат је одмах изабрао Полита за фискала. Против овог патроната као и читавог народног покрета повео је оштру борбу комесар Мајтењи и његов помоћник Борђе Поповић-Даничар (1872—1873). Патронат је распуштен, уз жестоке протесте Суботића, Милетића, „Заставе“ и српске јавности. Исто тако Комесар је разрешио и Полита дужности фискала. Падом Мајтењијевог комесаријата Полит је враћен на положај фискала (1873). Полит остаје фискал патроната Гимназије све до 1896. год. када сам даје оставку, пошто је дошао у сукоб са патронатом по питању начина награђивања. Тада је фискалат преузео Др Стева Адамовић, адвокат у Н. Саду.

Полит је као фискал патроната Гимназије, која је имала и знатне фондове, учинио много за учвршћење овог просветног завода. Да поменемо само случај, када је комесар Мајтењи (децембра 1872. год.) покренуо парницу код новосадског Окружног суда против патроната и куратора Гимназије због „рђавог руковања са фондом гимназије и занемаривање надзора“. Полит је као фискал патроната поднео одговор на тужбу којим је доказивао да држава нема право да се меша у послове

руковања гимназијским фондовима, Полит истиче: „да предмет не спада у делокруг грађанског суда“, те да суд у Н. Саду треба тужбу да одбаци. Мандат који је комесар Мајтењи добио од цара и краља Фране Јосифа I. — политичко административне је природе — те комесар нема право да наступа путем грађанске парнице. Комесар би могао вршити извиђање у односу на Гимназију само са гледишта јавне управе, а никако са грађанско правног становишта. Права Круне пред грађанским судовима заступа једино „краљевски фискус“ а никако по краљу именовани комесар. Према основном писму оснивача гимназије Саве Вуковића нико нема право да се меша у економску манипулацију гимназијског фонда³⁸. Комесар Мајтењи и његов по³⁸ Др. Савковић: Милетићева народна странка и Српска новосадска гимназија, Н. Сад 1936.

моћник Даничар водили су парнице путем адвоката Борба Вукичевића, једног од Змајевих „устарабара“.

После народњака, либерали су стално били присутни у патронату и међу кураторима Гимназије тако да је њихов утицај на стварање подмлатка српске интелигенције увек био обезбеђен.

Полит је свој културни рад, заједно с политичким, заправо почео у Омладини и кроз њене организације. Када је Омладина забрањена Полит постаје председник Српског кола, (1871) организације која је заменила новосадску подружницу Омладине, која организација није била дугог века. Његов културно-просветни рад преко Омладине тесно је повезан са политичким радом, јер је Омладина у ствари била више национално-политичка организација него културно-просветна.

Полит је био веома цењен у културно-просветним и интелектуалним круговима Новог Сада и Војводине па ни једна значајнија културно просветна акција није прошла без Политовог учешћа. Његов друштвени, културно-просветни рад је огroman и прилично неиспитан, а данас скоро непознат. Обзиром на његов значај треба да буде предмет посебних изучавања, што ће вероватно учинити једнога дана компететни стручњаци док смо ми искористили ову прилику једино да се укаже и на овај широки сектор значајног Политовог јавног деловања.

Милорад Ботић

(наставиће се)

ПОВОДОМ ДИСКУСИЈА О ПРИМЕНИ НОВЕЛЕ ЗКП ОД 1967. ГОДИНЕ.

Југословенско удружење за кривично право и криминологију одржало је у Суботици од 12 до 16 октобра 1970. год. саветовање, на чијем је дневном реду било и питање примене новеле ЗКП донете у 1967. години. Поднети реферати по овој теми подстичу на размишљања необухваћена њима, и отварају нека принципијелна питања, која доводе у сумњу исправност појединих, више-мање опште усвојених гледишта у вези са применом новеле ЗКП. Сматрамо да те мисли и сумње треба изложити.

1. Расправљање о примени новеле ЗКП од 1967. године задржавају се, и данас после скоро три године, добрим делом на излагању решења позитивног права и њиховом упоређивању са ранијим правом, иако је то при расправљању између људи од струке и у нашој земљи сасвим сувишно, уз даљу последицу да сужава простор за стварно расправљање. Недостатак, иако не крупан, је несумњив.

Други недостатак је у томе што се расправљања о примени Новеле, како на саветовањима пред врховним судовима, на стручним састанцима и у стручној штампа и другде, своде на *правна питања* која су се појавила у примени Новеле. Недостатак није у томе што се овим питањем бави. Недостатак је у томе што се расправљања своде искључиво на та питања, која никако нису ни једина ни главна.

Суд примењује право, али примена права није циљ судске активности. Суд је орган друштвене заједнице са функцијом заштите правног поретка. Примена права је само инструменат да се та заштита постигне. Говорити о примени Новеле значи дати одговор на питање, најуопштеније узевши, да ли ствар сузбијања криминалитета стоји боље или горе после ступања Новеле на снагу (водећи рачуна при томе да ток ствари не зависи само од одредаба кривичног поступка). Није довољно само да кривични поступак тече по закону и да су сва правна питања расправљена. Суд није научно друштво да би се могао задовољити искључиво расправљањем правних питања. Прави одговор на питање како тече примена Новеле, мора да обухвати не само попис правних питања која су се у пракси појавила (велики број тих питања је без значаја или са минималним значајем), већ и излагање о томе како су циљеви Новеле остварени. Суд остварује једну друштвену функцију важну за заједницу и појединца. Битно је зато да имамо не само законит поступак, већ и квалитетан, ефикасан поступак, који теже темпом осталих манифестација друштвеног живота. Ако ствари тако посматрамо, и констатујемо да би у 1968 години у једној републици за решавање заосталих кривичних ствари било по-

требно две године, да у једном општинском суду у току године није завршена ни једна истрага, да се у неким судовима чека 5—6 месеци на доношење решења о спровођењу истраге, онда је примена Новеле лоша, упркос можда повољним југословенским просецима, и у пркос евентуално беспрекорној примени закона, јер „нема горе неправде од закаснеле правде“. Таква ситуација постаје опасна: суд је фундаментална друштвена установа, и данас установа огромног друштвеног угледа. Спорим, неефикасним радом суд ставља на коцку свој углед, чак и потребу свога постојања у садашњем облику. Када се говори о примени Новеле, ова питања долазе по своме значају на прво место, иако нису правна, и она се у расправљању не смеју заобићи.

Ако ова излагања још конкретније вежемо за Новелу, видимо да је она унела у Законик о кривичном поступку низ крупних принципијелних новина и низ нових процесних установа, са јасно одређеним циљевима. Питање које иде испред свих других питања је у коме се правцу креће примена новеле, да ли су се њени општи циљеви и циљеви дати појединим установама могли остварити, какве је резултате Новела дала, а ако се почетна очекивања нису остварила, који су разлози томе.

Основни циљ Новеле је био претварање кривичног поступка у кривични судски поступак, или, што је исто, одстранити органе полиције из кривичног поступка, створити тако повољније услове за законитост поступка, а полицији омогућити да се потпуно посвети својим основним задацима: превенцији кривичних дела и откривању кривичних дела, проналажењу учинилаца и доказа. Када је реч о примени Новеле, онда је прво питање у којој је мери то остварено. Правна питања која су се при томе појавила, иду у други ред.

Новелом је као једини облик претходног поступка предвиђена истрага са циљем да се судским проверавањем спречи арбитражно увлачење грађана у кривични поступак, а дате су у истом циљу даље гаранције: могућност жалбе окривљеног против решења о спровођењу истраге и могућност неслагања истражног судије са захтевом јавног тужиоца за спровођење истраге. Међутим заштита кроз истрагу је доста ограничена (истраге нема за кривична дела из уже надлежности општинског суда), у осталим случајевима оцена потребе истраге је остављена суду и странкама (у малом броју случајева код окр. суда — чл. 149) или оцени јавног тужиоца (шира надлежност општинског суда — чл. 392 ст. 3). Истрага се у ствари ограничава на приближно 20% кривичних дела, и у погледу ефикасности заштите окривљеног преко истраге не треба имати претеране илузије. Но у пркос томе, када се говори о примени Новеле, прво питање на које се мора дати одговор је питање у којој је мери то остварено, кад се у пракси факултативна истрага користи а кад изостаје, по којим се мерилима то чини и са каквим даљим реперкусијама на поступак. Користи ли и у којој мери окривљени право жалбе против решења о спрово-

Ћењу истраге и са којим резултатом, односно у којој мери и са каквим коначним исходом се јавља неслагање истражног судије са захтевом јавног тужиоца за спровођење истраге.

Новела је ишла на отварање истраге према странкама, на увођење извесне контрадикторности у истрагу и на успостављање равноправности странака. На то се гледало са неповерењем, и бојало се да ће нови режим компромитовати резултате истраге, а осим тога да ће успорити поступак. — Излагање о примени Новеле морало би обухватити излагање како странке користе ова овлашћења, а ако их не користе или их не користе равномерно изложити да ли је то због тога што не осећају потребу да их користе или због тога што не постоје фактички услови за коришћење, другим речима да ли равноправност дата у закону значи и стварну равноправност оптужбе и одбране, и да ли је вршење тих овлашћења негативно утицало на вршење других функција странака (присуствовање јавног тужиоца истражним радњама, може повући неприсуствовање главном претресу у случајевима где његово присуство није обавезно).

Обавеза прикупљања података о личности окривљеног (чл. 160) постављена је уско (само у истрази) и неодређено (не зна се у чему се састоје подаци и на који начин треба да се прикупе). Прикупљање ових података је у истрази обавезно, према томе суд их и поред оскудних прописа мора прикупљати и он то свакако чини, али треба знати у ком обиму и на који начин, јер је управо то примена Новеле. Слично стоји и са припремним рочиштем (чл. 148 ст. 3). Осим тога притвор је сведен у најуже границе, и призната је накнада за неоправдано издржани притвор. Треба знали да ли та либерализација смета току поступка и да ли се овлашћење на накнаду штете користи итд.

Треба признати међутим да је давање одговора на оваква питања веома тешко. Праћење друштвених појава у Југославији данас је отежано и биће још дуго отежано. Децентрализација спроведена до крајњих граница, учинила је да се тачно стање једне друштвене појаве тешко сазнаје и на најужем и посматрачу најближем подручју, а у оквиру републике или федерације још теже. Отуд нужда да се закључује на основу података тачних али сакупљених на једном сасвим уском подручју и зато неподобних за фундирање општијих закључака, што се појачава забраном неких још преосталих централизованих служби (на пр. јавно тужилаштво) да се подаци њихових публикација користе за стручне радове.

Занимљива је појава да се стручни часописи уздржавају од расправљања о примени Новеле, сматрајући да протекло време није довољно за стварање дефинитивних закључака, што не изгледа много тачно али би се могло дискутовати, губећи из вида да расправљање не значи само доношење коначних закључака, већ и констатовање стања ствари и дискусију о њему,

зашта никад није рано. Напротив праћење примене једног прописа и констатовање стања примене, мора се вршити од првог дана.

2. Новела је створила нов распоред снага и овлашћења у процесу. Остваривање тог новог стања захтевало је нов метод и нов стил рада свих учесника у поступку. Данас се мора одговорити на питање: да ли су се сви објекти поступка задржали у границама својих овлашћења и да ли су свој метод рада прилагодили новој ситуацији. Веровало се да би се излагање из граница овлашћења одређених законом могло очекивати код органа унутрашњих послова, чија су овлашћења одредбама Новеле, у односу на ранија, била битно сужена. Догодило се обрнуто: суд је изашао из граница одређених законом, бар у погледу вршења увиђаја на месту догађаја. Истражни судија обавезу вршења увиђаја пребацује својом наредбом за конкретни случај на полицију, или тај посао дели са полицијом по унапред утврђеном кључу за све увиђаје, по некој врсти „денталментског споразума“, доводећи тако до једне ситуације која нема ничег заједничког са решењем прописаним у закону. Као разлог се наводи да друкчије не може бити: увиђаји су на неким подручјима многобројни, број истражних судија у суду је мали, и они физички не могу да савладају тај посао, затим да судија нема на располагању ни технику ни средства комуникација која су потребна. У једном реферату на саветовању које смо поменули, додат је и разлог да сам закон везује судију за канцеларију стављајући му у дужност доношење многобројних за рок везаних решења у току истраге, али тај разлог сигурно не стоји: нити су решења која током истраге доноси истражни судија тако многобројна, нити су тако обимна, да би рад на њима спречавао истражног судију да предузме истражне радње на терену. Многобројност увиђаја свакако постоји, а захтеви за њихово спровођење, због малог броја истражних судија, у многим судовима премашају могућности истражних судија, али мислимо да излаз из ситуације у једној правној држави не може бити у преношењу надлежности одређене законом, производним актом појединог судије, са суда на полицију. Решење се мора тражити у оквиру судске организације, и свакако се може наћи, када се у полицији нашло могућности да ради и свој и судски посао. Лекар претрпаном послом у здравственој станици не пада на памет да болеснике шаље апотекару или ветеринару.

Треба напоменути да наведени узроци пребацивања вршења увиђаја на месту догађаја са суда на полицију, нису ни једини ни главни. Овакво стање има свој узрок једним делом у чињеници, која је свима позната али нико неће отворено да је изнесе. Приликом доношења Новеле постављало се питање да ли ће судија бити стручно способан да обавља послове истраге који су му стављени у дужност (мислило се на послове у вези са криминалистиком, али се та бојазан показала сувишном), а изоставило је друго много важније питање: хоће ли судија

бити вољан да такав посао обавља. Судија је добио један посао који није много желео, за који се није борио, и према коме је у најмању руку био индиферентан. Судија је увек био сматран, и он је сам себе сматрао, личношћу од мисли, не од акције, личношћу која одлучује и дели правду, а не која предузима оперативне подухвате и техничке радње. Судија је такав остао и данас. Нови задаци тражили су од судије нов метод и нов стил рада, а он их није мењао, поред осталог и због тога што је то од њега тражило доста одрицања и напора. Податак у једном реферату поднетом на поменутом саветовању у Суботици, да истражни судија нарочито нерадо излази на увиђај по протеклу радног времена и у дане кад суд не ради, — канда то потврђује. Стање обрнуто од онога које се очекивало, и у исто време стање које показује неприлагођеност суда новој ситуацији, види се и код пријема лица лишеног слободе када се спроводи суду. Реферати истичу да у суду нема дежурства, и да лица која је полиција лишила слободе, и које без одлагања треба да спроведе истражном судији, често нема ко да прими у суду. Врло опширне дискусије шта значе речи „лице лишено слободе без одлагања спровести истражном судији“, скрећу сада у правцу како обезбедити да спроведено лице без одлагања буде примљено од истражног судије. Суд би морао да покаже више предузимљивости, покретљивости, окретности и смисла за организацију, одричући се у извесној мери угодности чисто канцеларијског пословања. Не може се рећи да суд под данашњим режимом кривичног поступка не може да ради (све те послове је спроводила полиција без тешкоћа, не тражећи ничију помоћ), већ да суд, тачније истражни судија, не може више радити на досадашњи начин.

3. У расправљању на саветовању у једном реферату је покренуто и питање редиговања прописа. Констатовано је да су прописи непотпуни и неусклађени, а кривица за то приписана је одсуству људи из праксе приликом доношења прописа.

Мислимо да су ту потребна нека разјашњења. О непотпуности прописа се може говорити само ако је једна установа остала недовољно обрађена у својим битним елементима (то је на пр. случај са припремном расправом, и прикупљањем података о личности окривљеног), али не и онда кад једна ситуација није регулисана у свим појединостима и с обзиром на све евентуалности које се логички могу замислити. У данашњем сложенем свету такве прописе је немогуће начинити, и такви се прописи и не доносе. Прописи садрже све више основне, неопходне, одредбе, остављајући разраду детаља разумном сналажењу судије. Историја права, посебно кривичног права, за последњих 150 година није ништа друго до преношење власти законодавца у руке судије.

Што се тиче неусклађености прописа, ње свакако има на почетку важења прописа сасвим мало, касније када дође до измене и допуне прописа све више, и то не само техничких него

и системских. Хармонично изграђени систем руши се уношењем измена и допуна које противрече основним концепцијама система. О томе да ли се измене и допуне уклапају у систем или му противрече, односно да ли противрече другим одредбама прописа, води се врло мало рачуна (на самом саветовању у Суботици било је предлога да се трајање истраге ограничи и поступак обустави ако се истрага не заврши у одређеном року, без довољног размишљања која би корист и која штета настала због тога, или предлог да се обавештења прикупљења од полиције могу користити као доказ, не водећи при томе рачуна да би се у том случају и цео режим прикупљања обавештења морао изменити). До оваквих ситуација долази често због тога што законодавац уноси измене под притиском сасвим изузетних и потпуно нетипичних случајева, који су на себе свратили пажњу управо због те своје изузетности, уместо да се руководи основном масом случајева, не водећи рачуна како ће се то даље одразити. Одредба тако постаје добра за изузетке, а лоша за случајеве који представљају правило (недавно је један руководиоца у правосудју, под утиском тешке ситуације која влада на Косову у вези са крвном осветом, предлагао да се за кривично дело угрожавања сигурности из чл. 153 КЗ, које се сада кажњава новчаном казном или затвором до шест месеци, предвиди казна до десет година строгог затвора).

Недостаци у прописима настају не због тога што су људи из праксе били искључени из припремања прописа, већ због недостатка воље (или смелости) код њих да формирају сопствено мишљење о главним проблемима кривичног поступка, које они добро познају, и јавно и отворено га изложе. Наше кривично процесно право мењано је знатно у три маха. Иницијатива за промене ни у једном од ових случајева није потицала од праксе већ од политичких организама. Пракса, која није имала ништа против ранијих решења, примала је без приговора и нове, супротне, прописе. Уколико су мишљења и излагана, врло често основна је брига била да се буде у курсу за који се верује да је службени курс. Под таквим условима утицај праксе се није осетио, али кривицом саме праксе.

Сматрао сам потребним да изнесем ова запажања, убеђен у њихову основаност, без обзира како ће она бити примљена од јавности. Мислим да изгледи на прихватање или неприхватање не треба да утичу на формирање мишљења по одређеној ствари.

Проф. др. Тихомир Васиљевић

ПИТАЊЕ ДОПУШТЕНОСТИ РЕВИЗИЈЕ

И као средство за указивање на повреде формалног и материјалног права у судовању, и као средство за уједначавање правних ставова, ревизија је од великог значаја у парничном поступку. Зато јој, као таквој, треба посветити највећу могућну пажњу у пракси наших судова, те прописе о њеној допуштености широко тумачити.

1. — За разлику од жалбе, која се може улагати против сваке посебне првостепене одлуке којом је странка незадовољна, ревизија је допуштена само у случају када се стеку материјални услови прописани законом. У чл. 368. Закона о парничном поступку прописан је тај услов за ревизију против пресуде донете у другом степену, а у чл. 380. одређено је када незадовољна странка може уложити ревизију против решења другостепеног суда. Против другостепене пресуде странка може уложити ревизију *ако је другостепени суд изменио чињенично стање утврђено у првостепеној пресуди*. Овај материјални услов важи и за улагање ревизије против другостепеног решења, уз ограничења из т. 1, 2, и 3 чл. 380. поменутог закона.

У ст. 1. чл. 368. Закона о парничном поступку, *in fine*, у заградама је наведен чл. 360. т. 1, 3 и 4 тога закона. Отуда се поставља питање да ли законодавац мисли на измену чињеничног стања само у случајевима наведеним у томе пропису, или је овај пропис наведен примера ради да укаже на могућности измене чињеничног стања. Другим речима, — поставља се питање да ли је ревизија допуштена против другостепене одлуке ако је другостепени суд изменио чињенично стање и ван случајева из т. 1, 3 и 4 чл. 360. Закона о парничном поступку. Тамо се говори о *преиначавању* првостепене пресуде, али о *потврђивању* или *укидању* такве пресуде нема ни помена. У т. 1. тога прописа указује се на случај када је другостепени суд „на основу расправе утврдио држчије чињенично стање него што је оно у првостепеној пресуди”. Тачка 3. тога прописа односи се на случај када другостепени суд утврди да је првостепени суд погрешно оценио исправе или посредно изведене доказе на којима је искључиво заснована првостепена одлука. У т. 4. тога прописа наводи се случај када другостепени суд утврди да је првостепени суд из чињеница које је утврдио извео нетачан закључак о постојању других чињеница на којима је засновао своју одлуку.

Као што показује судска пракса, другостепени суд може изменити чињенично стање из првостепене пресуде не само на основу расправе него и ван расправе — у седници жалбеног већа, а у овом другом случају то се често догађа с обзиром на околност да је одржавање расправа у жалбеном поступку скопчано са потешкоћама. Тако исто другостепени суд може случајеве из чл. 360. т. 1, 3 и 4 Закона о парничном поступку утврдити не само путем преиначавајуће пресуде него и путем потврђујуће пресуде, па чак и путем укидајуће одлуке.

Овде наводимо пример за случај преиначења чињеничног стања у потврђујућој пресуди. Првостепени суд је, у радном спору, донео пресуду којом је одбио тужбу на основу низа чињеница третираних у њиховој укупности. Радник је уложио жалбу против те пресуде, истичући да се већина тих чињеница одиграла пре или после конкретног радног односа и да зато нема утицаја на исход овога спора, док су остале чињенице, које су настале за време конкретног радног односа, саме по себи без правног значаја. Другостепени суд је, разматрајући жалбу, нашао да су тачни њени наводи у погледу чињеница које су настале пре или после конкретног радног односа, па је констатовао да је првостепени суд погрешио што није утврдио време настанка тих чињеница и што је те чињенице сматрао важним за решење овога спора. Али, насупрот тој констатацији, одбио је жалбу и потврдио првостепену пресуду на основу две чињенице које су настале за време конкретног радног односа, иако није навео зашто те две чињенице сматра одлучним. Овај пример јасно показује да другостепени суд може изменити чињенично стање из првостепене пресуде *смањивањем* њене чињеничне подлоге, односно *придавањем већег значаја* некој чињеници или *скупу* чињеница издвојених из комплекса њеног чињеничног стања. Како је првостепена пресуда била заснована на *укупности* чињеничног стања, те је другостепени суд на изложени начин разбио ту укупност и тиме изменио чињенично стање.

У доказ тврдње да другостепени суд може и у укидајућем решењу изменити чињенично стање из првостепене пресуде — наводимо овај пример. У чињеничном стању своје пресуде првостепени суд је утврдио две групе чињеница, па је једној групи поклатио веру и на њој засновао своју одлуку, док је другу групу одбио као безначајну. По жалби незадовољне странке другостепени суд је решењем укинуо првостепену пресуду, налагајући да је основана друга група чињеница, тј. она група чињеница коју је првостепени суд сматрао без важности за решење спора. При томе је виши суд заузео категоричан став како у погледу оценое чињеница тако и у погледу примене права. Међутим, уместо да је преиначи, жалбени суд је првостепену пресуду укинуо и вратио првостепеном суду на поновно расправљање и доношење нове одлуке.

У оба наведена случаја другостепени суд је по жалбама решавао у седници већа.

Решавајући по жалбама, другостепени суд може, дакле, изменити чињенично стање из првостепене пресуде и у преиначавајућој, и у потврђујућој, и у укидајућој својој одлуци. То он може чинити како на основу расправе тако и без расправе — у седници већа. Досадашња судска пракса у овом питању показује тенденцију да се измена чињеничног стања највише врши у потврђујућим или укидајућим одлукама другостепеног суда, а доста ретко у преиначавајућим. У ст. 1. чл. 368. Закона о парничном поступку не прави се разлика између пресуда

донетих у другом степену. Зато држимо да је ту законодавац мислио на обе врсте другостепене пресуде, као што је мислио и на укидајуће решење којим се врши измена чињеничног стања првостепене одлуке у смислу чл. 380. Закона о парничном поступку. Да је законодавац имао у виду само измену чињеничног стања путем преиначавајуће другостепене одлуке, то би се, као одступање од правила, морало нарочито истаћи. Како то није изричито наглашено, има се поменути пропис тумачити у пуном опсегу свога појма, тј. да се он односи на све измене чињеничног стања првостепених одлука било којом врстом одлука другостепеног суда. Ако би се упућивање на чл. 360. т. 1, 3 и 4 који је у заградама наведен у ст. 1. чл. 368. Закона о парничном поступку узело у смислу да је законодавац допустио ревизију само у случајевима измене чињеничног стања из тога прописа, онда би право странака на улагање ревизије било увелико ограничено и тај тако важни инструмент за остваривање и заштиту права био би претворен у један правни илузиоријум. И по уставним начелима и по прописима Закона о парничном поступку даде се сигурно закључити да је законодавац настојао да грађанима обезбеди што више могућности употребе правних средстава за остваривање и заштиту права. Сматрамо да је тако поступио и у питању допуштености ревизије из чл. 368. и 380. Закона о парничном поступку. Полазећи од наведених поставки, наше је мишљење да се ст. 1. чл. 368. Закона о парничном поступку, у вези са чл. 380. истог закона, има широко тумачити — да се допушта ревизија против свих врста одлука другостепеног суда којима се измењује чињенично стање из првостепених одлука, под законским условима, и без обзира да ли је та измена извршена на основу расправе или у седници већа. Допуштеност ревизије представља правило, а недопуштеност — изузетак, који треба и мора бити изричито наведен у закону, као што је то случај са ст. 2. чл. 368. поменутог закона. Понављамо: упућивање на случајеве из чл. 360. тога закона учињено је примера ради, те се сви остали случајеви измене чињеничног стања могу решавати по аналогiji на тај пропис. Мора се истаћи да је измена чињеничног стања суптилно питање и захтева духовно понирање у сваки конкретан случај другостепене одлуке.

2. — Тако исто поставља се питање да ли је првостепени суд, коме се предаје ревизија против другостепене одлуке, надлежан да цени допуштеност поднете ревизије из чл. 368. и чл. 380. Закона о парничном поступку.

У једном случају првостепени суд је одбацио као недопуштену ревизију уложену против другостепене пресуде, наводећи као разлог да другостепени суд није изменио чињенично стање утврђено у другостепеној пресуди. Дозволио је жалбу против решења о одбачају на другостепени суд чија је одлука била нападнута том ревизијом.

Сматрамо да треба разликовати појмове *допуштености* и *дозвољености* ревизије. У ст. 1. чл. 368. Закона о парничном

поступку не употребљава се ниједан од ових израза ни у позивном ни у негативном облику. Тамо се употребљава рече „може”, што значи „допушта се”. У истом смислу употребљава се реч „може” и у чл. 380. Закона о парничном поступку. Међутим, у ст. 2. чл. 368. поменутог закона наводи се израз „није дозвољена” за ревизију ако је другостепену одлуку донео републички врховни суд искључивом применом републичког закона.

У чл. 373. Закона о парничном поступку каже се дословно: „Неблаговремену или недозвољену ревизију одбациће решењем председник већа првостепеног суда без одржавања рочишта”. Овај пропис треба размотрити у светлости упућења из чл. 379. истог закона, где се каже да се у поступку поводом ревизије против пресуде сходно примењују одредбе које важе за жалбу против пресуде, изузимајући одредбе о одржавању расправе пред другостепеним судом. Прописи на које упућује наведени законски члан јесу ст. 2. чл. 346. и чл. 355. Закона о парничном поступку. У првом пропису се износе појмови благовремености и недозвољености жалбе, а у другоме се садржински одређују ти појмови. Према овом другом пропису, жалба је *неблаговремена* ако је поднета после законског рока, а *недозвољена* је ако ју је поднело лице које није овлашћено за њено подношење или лице које се одрекло или одустало од жалбе. Аналогно пропису чл. 355. поменутог закона, ревизија би била *неблаговремена* ако је поднета након истека законског рока, а била би *недозвољена* ако је поднета од неовлашћеног лица или лица које се одрекло или је одустало од ревизије. Овим случајевима недозвољености ревизије треба додати и случај из ст. 2. чл. 368. поменутог закона, тј. случај када је ревизија уложена против одлуке републичког врховног суда која је искључиво донета применом републичког закона. У наведеним случајевима оцена дозвољености ревизије није тешка првостепеном суду, јер се ти случајеви могу утврдити на први поглед и без духовног понирања. Ми сматрамо да је првостепени суд овлашћен само у горњим случајевима да цени дозвољеност ревизије. Као што смо раније истакли, питање да ли је другостепени суд изменио чињенично стање из првостепене одлуке није једноставно и не може се решити на први поглед, већ је потребно да се чињенично стање разматра, преиспитује и оцењује, са удубљивањем с обзиром на суптилне форме у којима се могу вршити измене тога стања у другостепеним одлукама. При томе треба имати у виду и околност да другостепени судови настоје да, ради одржања својих одлука, а и ради растерећења виших судова, употребу ревизије као правног средства сведу на што је могућно мању меру, а да не речемо и да је онемогуће.

Према томе, по нашем мишљењу, допуштеност ревизије у смислу ст. 1. чл. 368. и чл. 380. Закона о парничном поступку искључиво оцењује ревизијски суд, који је једини и кадар да при томе оцењивању обезбеди пуну објективност.

Најзад, нека нам буде допуштено да, уз потребне обзире, истакнемо своје уверење да реформа нашег грађанског процес-

ног права из 1965. године, бар уколико се односи на ревизију као правно средство, није била срећне руке у погледу формулисања односних одредби, а то се негативно одражава у судској пракси, јер ревизија, оваква каква је и како се примењује, не врши ону улогу у нашем правосудју коју би по својој природи требало да врши. Стога је дужност правних практичара, а нарочито адвоката, да широким и адекватним тумачењем прописа о ревизији изборе што већу употребу тога правног средства, како би били јаче заштићени права и интереси наших грађана и организација и како би се потпуније и правилније изводио процес уједначавања нашег правног система. У томе смислу скрећемо пажњу на чињеницу да кодификација нашег грађанског права ни још није извршена, па је и зато ревизија као правно средство толико потребна нашем правосудју.

Др ДУШАН П. РАДОМАН

РОКОВИ ЗА УТВРЂИВАЊЕ ПЕНЗИЈСКОГ СТАЖА НА ОСНОВУ ИЗЈАВА СВЕДОКА (Чл. 184 ОЗОПО)

Основни Закон о пензијском осигурању (ОЗОПО) ступио је на снагу 8 јан. 1965 године. У смислу овог закона о правима из пензијског осигурања решава у I степену надлежни Комunalни завод за социјално осигурање, а у II степену Републички односно Покрајински завод за социјално осигурање. Од овога постоји одступање утолико, да о правима из пензијског осигурања која се остварују по основу међународних уговора у првом и последњем степену решава Републички односно Покрајински завод за социјално осигурање. Надаље, о изузетном признавању права на старосну пензију борцима Народноослободилачког рата (НОР) пре 9 септ. 1943 године и шпанским борцима решава посебна комисија коју оснива Републичко Извршно веће. Против решења Републичког односно Покрајинског завода за социјално осигурање, ако је одлучено у меритуму ствари, странка може водити управни спор.

Све до проглашења Закона о изменама и допунама ОЗОПО од 29 дец. 1966 године, који је објављен у Сл. листу СФРЈ бр. 1/67, није постојала законска сметња, да се осигураницима, по њиховом захтеву, утврђује пензијски стаж и на основу изјава сведока, као и да се на темељу ових доказа утврђују релевантне чињенице за реализацију чл. 74 ОЗОПО, тј. за повећање привремене старосне пензије за 30%, али највише за 85% од износа пензијског основа, ратним заробљеницима, политичким затвореницима односно интернирцима који су у логорима активно и организовано учествовали у раду за Народноослободилачки покрет (НОП), и који су се по изласку из логора ставили на

расположење НОП-у настављајући активан рад за НОП, а којима то време није признато у двоструком трајању по другим одредбама ОЗОПО. Међутим, овим Законом о изменама и допунама ОЗОПО одређују се рокови до којих се могу користити изјаве сведока као доказно средство. Члан 184 овог закона гласи: „1) Осигураници и друга лица могу после почетка примењивања овог закона поднети захтев да им се на основу изјава сведока утврди пензијски стаж навршен пре почетка примењивања овог закона, и то: посебни стаж, као и чињенице на основу којих се стиче право на повећање пензије у смислу члана 74 овог закона — до 31. децембра 1966. године, а стаж осигурања — до 31. децембра 1967. године. 2) По истеку рокова из става 1. овог члана захтев из става 1 овог члана могу поднети само лица која су из објективних разлога била спречена да то учине, као и лица која нису била у радном односу нити су вршила другу делатност за коју је установљено обавезно осигурање ако постану осигураници, али само у року од једне године од поновног ступања у радни однос односно од почетка вршења друге делатности”.

Дакле, као што видимо од првих дана јануара 1967 године је ОЗОПО употребљен и са одредбама измењеног дотадашњег члана 184, па у смислу ових су осигураници могли поднети захтев да им се на основу изјава сведока утврди посебни стаж само до 31 децембра 1966. године а стаж осигурања пак до 31 децембра 1967. године.

У вези проблематике у примени ове законске одредбе става 1 чл. 184 ОЗОПО изложићу своје мишљење.

Наведена нова одредба члана 184 ОЗОПО односи се искључиво на случај, када осигураник након наведених рокова у овом пропису постави захтев, да му се на основу изјава сведока неки временски период утврди у пензијски стаж, а пре истека тих рокова није доказиван изјавама сведока.

Приликом примењивања ове законске одредбе јављају се у пракси разноврсне ситуације, те је нужно уложити доста труда како би се наведена законска одредба увек правилно применила. Да би могли комплексно сагледати проблематику везану за примену члана 184 ОЗОПО, требамо се потсетити на неке друге важеће законске одредбе, због којих се та проблематика чини сложенијом. Пре свега догађа се да се у поступку обнове поступка први пут предају као нови докази сведоци. Према прописима Закона о општем управном поступку (ЗУП) странка може тражити обнову поступка на бази нових доказа у року од месец дана од дана кад је могла употребити нове доказе с тим да тај рок не почиње тећи пре него што је решење постављено коначно у управном поступку односно од достављања коначног решења вишег органа. По протеку рока од пет година од достављања решења странци обнова се не може тражити, нити се може покренути по службеној дужности. Према одредби става 1 члана 205 ОЗОПО (на снази од 8 I. 1965 године) обнова поступка у стварима из пензијског осигурања се може на основу

нових доказа покренути без обзира на рокове који су предвиђени у ЗУП-у. У ставу 2 поменутог члана 205 ОЗОПО се предвиђа да ако је захтев за обнову поступка поднет односно поступак обнове покренут у року од пет година од дана достављања решења странци, у поступку обнове примењују се прописи који су важили у време доношења решења, а ако је поднет по истеку тог рока онда се у поступку обнове примењују прописи који важе у време подношења захтева за обнову поступка односно у време покретања тог поступка по службеној дужности.

Како ћемо се поставити у примењивању одредбе члана 184 ОЗОПО у појединим ситуацијама одлучно је какав значај придајемо доношењу те законске одредбе. Мишљења сам да је тај пропис уследио у циљу да се након 31 дец. 1966 посебни стаж и након 31 дец. стаж осигурања више не могу утврђивати на основу изјава сведока, ако до тих рокова нису утврђени сведоцима.

Ако смо сагласни са предњим ставом, онда примена одредбе члана 184 ОЗОПО неће представљати тешкоћу у било каквој на први поглед сложеној ситуацији.

Придржавајући се изнетог става указаћемо на неколико различитих могућности случајева из праксе:

а) Када су у питању нови захтеви за утврђивања пензијског стажа на основу изјава сведока, који су поднети после рокова из члана 184 ОЗОПО, ти захтеви се одбијају као неблаговремени;

б) Када је у питању захтев за обнову поступка за утврђивање посебног стажа на основу изјава сведока, као нових доказа, а до 31 XII. 1966 године сведоци нису предлагани, такав захтев за обнову поступка с позивом на чл. 184 ОЗОПО, по мојем мишљењу, би требало одбити;

в) Када је у питању захтев за обнову поступка за утврђивање стажа осигурања на основу изјава сведока, као нових доказа, а до 31 дец. 1967 године сведоци нису предлагани, то би и такав захтев, с позивом на члан 184 ОЗОПО, требало одбити;

г) Ако странка у I. степену поступку није тражила да јој се одређено време призна у пензијски стаж, онда се њен захтев за признавање посебног стажа односно стажа осигурања на основу изјава сведока истакнут у жалбеном поступку после рокова из става 1 члана 184 ОЗОПО такође треба одбити као неблаговремен;

д) Ако странка по истеку рока из члана 184 ОЗОПО за доказивање посебног стажа тражи да јој се на основу изјава сведока преквалификује стаж осигурања у посебни стаж, њен захтев би се, с позивом на одредбу става 1 члана 184 ОЗОПО требао одбити ако до 31 дец. 1966 године тај стаж није доказивала изјавама сведока, јер онда је ово нов захтев за доказивање посебног стажа на основу изјава сведока, који је стављен после законом дозвољеног рока, тј. после 31 дец. 1966 године;

б) Најзад, ако странка по истеку рока из става 1 члана 184 ОЗОПО тражи да јој се на основу изјава сведока преквалификује раније признати посебни стаж у радни стаж и такав захтев би требало, због законске сметње из члана 184 ОЗОПО, одбити уколико у ранијем поступку вођеним пре 31 дец. 1967 године овај стаж није доказиван изјавама сведока, јер онда је у питању захтев за доказивање стажа осигурања по истеку рока из члана 184 ОЗОПО.

Заступајући свој став, да је пропис члана 184 ОЗОПО донет у циљу да се након 31 дец. 1966. године посебни стаж и након 31 дец. 1967. године стаж осигурања не могу више утврђивати на основу изјава сведока, ако дотле нису утврђени сведоцима, сматрам да нема никаквог значаја за примену члана 184 ОЗОПО разликовање садржано у наведеној одредби члана 205 ОЗОПО, тј. да ли је захтев за обнову поступка поднет односно покренут у року од пет година од дана достављања решења странци или је ово уследило после тог рока. И код обнове поступка је битно само то, да ће се дозволити доказивање пензијског стажа на основу изјава сведока у поступку обнове, иницираним после рокова из члана 184 ОЗОПО, ако је у редовном поступку било доказивања на основу изјава сведока.

Све што је напред изложено у погледу утврђивања посебног стажа и стажа осигурања, ради остваривања права на пензију, важило би, по мојем мишљењу, и за друга права из пензијског и инвалидског осигурања, уколико таква права зависе од стажа који тек треба да се утврђује на основу изјава сведока по протеклу одговарајућих рокова из одредбе става 1 члана 184 ОЗОПО.

Торма Геза

ИЗ СУДСКЕ ПРАКСЕ

Кривично дело насилничког понашања на јавном месту. (ВСВ бр. Кж. 366/70)

I. ст суда је прогласио кривим и осудио оптужене, који су уложили жалбу. Жалба је као неоснована одбијена, а из разлога:

Стоји кривично дело насилничког понашања на јавном месту из чл. 292 б. КЗ ако се инкриминисани догађај десио у гостионици, а окривљени су у више махова прекршајно кажњавани због прекршаја јавног реда и мира — уколико постоје и остали битни елементи овог крив. дела.

Васпитна мера и повратништво. (ВСВ бр. Кж. 437/970).

Раније изречена васпитна мера не може се учиниоцу кривичног дела узети као отежавајућа околност на тај начин, што би се он сматрао повратником у смислу чл. 40 КЗ.

Купца не обвезује висина куповне цене коју је продавац једнострано одредио без обзира на то што су учесници уговора о купопродаји предвидели да ће цену одредити продавац. (ВСВ бр. Рев. 7/970).

I. суда је делимично обавезао туженог да плати тужиоцу део утв-

женог износа. По жалби је II. ст. суд обавезао туженог да исплати цео износ утужен. Тужени је поднео ревизију, која је основана, па је ВСВ исту уважио, па је жалбу уложену против I. ст. пресуде одбио, ову пресуду потврдио, а из разлога:

Према начелима имовинског права уговорне странке код уговора о купопродаји редовно одређују саме висину куповне цене. Изузетно оне могу препустити трећој особи физичкој или правној да одреди висину куповне цене.

Према томе, ако уговорне странке нису одредиле треће лице које би имало да одреди висину куповне цене, онда се оне имају да споразумевају о тој висини, јер куповна цена мора бити резултат воље обеју уговорних страна.

Погрешно је II. ст. суд када је сматрао пуноважним споразум склопљен међу странкама да ће куповну цену одредити продавац, јер се продавац не може сматрати трећим лицем, па је I. ст. суд правилно поступио када је ишао линијом тржишне цене и на основу вештачког налаза утврдио цену продате робе.

Носилац станарског права може да остварује своје право прече куповине породичне стамбене зграде или стана као посебног дела зграде независно од тога што је приликом продаје зграде односно стана био одустао од учествовања у јавном надметању. (ВСВ бр. Гж. 824/970).

I. ст. суд је одбио тужбени захтев. Уложена жалба је неоснована, а одбијена је из разлога:

Носилац стамбеног права је одустао да даље учествује у надметању за куповину стана у коме станује, али се није одрекао свог права прече куповине. Када је он, након окончања надметања, дао изјаву да се користи правом прече куповине, под условима постигнутим на јавном надметању, онда је престало свако право оног лица које је на јавном надметању понудило највећу цену.

Иако је тужба за развод брака у смислу члана 54 ОЗБ одбијена, то ипак не искључује могућност

развода по члану 53 или 56. ОЗБ. (ВСВ бр. Гж. 849/970).

I. ст. суд је одбио тужбени захтев за развод брака на основу прелјубе по чл. 54 ОЗБ. Уложена жалба је основана, I. ст. пресуда укинута, а из разлога:

Иако брак није разведен због дела прелјубе, које је остало недоказано, ипак треба извршити оцену доказа изведених код I. ст. суда, да ли су ти докази довољни за развод брака на основу тога да је понашање брачног друга такво да може чинити заједнички живот неподношљивим и бити разлог за развод по чл. 53 или 56 ОЗБ.

Право на изгубљену добит припада само на ону робу коју је купац даље продао а не на сву купљену робу ако није вероватно да би ту добит остварио. (Пресуда Врховног привредног суда Сл. број 2234/69).

Постављеним тужбовним захтевом тужилац је тражио да се тужени обавезе на плаћање накнаде штете због неиспуњења уговора о купопродаји робе а која се штета састојала у неоствареној маржи рачунајући на сву количину купљене робе. —

Првостепени суд је оваквом захтеву у целости удовољио, а тужени је ову пресуду побијао жалбом. —

Другостепени суд је жалбу делимично уважио и побијању пресуду преиначио удовољавајући тужбованом захтеву само за део марже који се односи на количину робе коју је тужилац даље продао. —

Из образложења:

„Према Узанси 231. став 2. Општих узанси за промет робом, под изгубљеном добити подразумева се само она добит за коју је извесно да би је поверилац, према редовном току ствари или према посебним околностима случаја, остварио да је дужник своју обавезу испунио како треба. —

Тужилац је купио од туженог већу количину олова и калаја али није доказао да је сву количину купљене робе продао. Према цитираној узанси дужник је дужан да повериоцу накнади изгубљену добит, и прецизира да се под добити подразумева само она добит коју би поверилац према редовном току ствари или према посеб-

ним околностима случаја остварио. Међутим, тужилац ничим не доказује нити указује да би према околностима случаја или по редовном току ствари остварио добит коју тражи од туженог. Чињеница што је робу купио не значи да би је продао и остварио добит. Поверилац мора учинити вероватним да би он ту добит и остварио. У условима тржишне привреде не може се само из околности да је роба купљена са сигурношћу извући закључак да ће продавац продати исту и остварити добит."

Околност да су извршеници солидарно одговорни по правилима привредног права без утицаја је у извршном поступку ако таква обавеза није утврђена у правном наслову. (Решење Врховног привредног суда Сл. бр. 385/70).

У покренутом извршном поступку суд дозволе извршења је одбио предлог тражиоца извршења да се дозволи извршење против два извршеника солидарно, јер правни наслов на коме је заснован предлог није утврдио такву природу обавезе извршеника, него су извршеници одговорни тражиоцу извршења у одређеним износима.

Поводом жалбе другостепени суд је потврдио ово решење а жалбу у цјелости одбио. —

Из образложења:

„Разматрање тражиоца извршења да су у привредном праву дужници увек солидарни беспредметна су у овом случају. Овде се не ради о привредном спору. Те наводе тражилац извршења је могао истичати у парничном поступку који је претходно доношењу извршног решења. Међутим, сада се ради о извршном поступку па се ово спорно питање има решити на основу правила извршног поступка. —

Извршење се може дозволити само на основу извршног наслова и то у оном обиму и према оном лицу на које гласи извршни наслов. У конкретном случају извршним насловом је одређено да су тужени дужни да тужиоцу плате 141.933,09 дин. са каматама и трошковима поступка. Извршним насловом није одређено да су тужени дужни да солидарно плате поменути износ. —

Без утицаја је да ли потраживање тражиоца извршења потиче из односа који је регулисан правним правилима привредног права. Своје потраживање тражилац извршења извршење не заснива више из тог правног односа, већ на основу извршне судске пресуде. Пресудом долази до новације односа између странака и стога се спорно питање између странака не решава више на основу правних правила привредног права, већ се на основу судске пресуде дозвољава извршење. То извршење се може дозволити, само у обиму како је то извршним насловом одређено."

Не сматра се коришћењем ауторских дела приликом продаје радио-апарата купцима и продајци апарата нису обавезни да плаћају ауторски хонорар (Пресуда Врх. привредног суда Сл. број. 630/70-3).

Првостепени привредни суд је одбио захтев тужноца за плаћање ауторског хонорара за коришћење музичких дела приликом продаје радио-апарата купцима, јер је нашао да означено коришћење не претставља јавно емитовање ауторских дела. —

Поводом жалбе тужноца ову је пресуду потврдио другостепени суд у цјелости. —

Из образложења:

„По нахођењу овог суда у овој спорној ствари одлучно је: да ли је тужени у својим продавницама искоришћавао ауторска дела у смислу прописа из чл. 28. ст. 3. и 4. и чл. 33. тач. 1 Закона о ауторском праву („Службени лист СФРЈ" број 30/68) односно, да ли се испробавање исправности и квалитета поменутих апарата, приликом продаје купцима, сматра емитовањем ауторских дела у јавне сврхе. —

Позивом на предње, а с обзиром на тврђење туженог да је поменуте апарате пуштао у рад искључиво ради испробавања приликом продаје, те како тужилац у току поступка није поднео никакве доказе (иако је зато имао могућности) да су апарати употребљавани у циљу коришћења ауторских дела у сврхе за које се по закону плаћа ауторски хонорар, то је првостепени суд у овом случају правилно поступио када је тужбени

захтев као неоснован и недоказан одбио. —

Наиме, овај суд стоји на становишту да се испробавање исправности и квалитета апарата пред купцима не може сматрати коришћењем ауторских дела у смислу одредаба Закона о ауторском праву, па у том случају продајци апарата нису обавезни да плаћају ауторски хонорар, јер такво испробавање нема карактер јавног емитовања ауторских дела.”

Ако је жалбу поднео адвокат без пуномоћи суд је дужан да га позове да у одређеном року поднесе пуномоћје а пре тога није овлашћен да жалбу одбаци као недозвољену (Решење Врх. привредног суда Сл. број. 2163/70)

За једну од парничних странака жалбу је поднео адвокат без пуномоћја прописане пуномоћи. Првостепени суд је овакву жалбу као недозвољену одбацио јер је нашао да је пуномоћник дужан да при првој парничној радњи са поднеском поднесе и пуномоћје. —

Међутим, поводом жалбе на ово решење другостепени суд је укинуо побијано решење и предмет вратио првостепеном суду на даљи законски поступак. —

Из образложења:

„Тачно је да је према чл. 91 ст. 1 ЗПП пуномоћник дужан да при првој радњи у поступку поднесе пуномоћје. Али то не значи да је суд овлашћен да жалбу коју је потписао адвокат који до тада није заступао странку, одбаци као недозвољену. У том случају суд је дужан да позове лице које је поднело жалбу да у одређеном року поднесе пуномоћје. Тек ако то лице не би поступило по налогу суда и не би поднело пуномоћје, суд би био овлашћен да жалбу одбаци као недозвољену. Пошто првостепени суд није тако поступио битно је повредио одредбе парничног поступка и Врховни привредни суд је уважио жалбу туженог, укинуо првостепено решење и предмет вратио суду на даљи законски поступак.”

Ако је извршни наслов настао пре издавања пословне јединице у самостално предузеће, извршни

поступак се може водити и против те издвојене јединице без подизања нове оптужбе. (Пресуда Врх. привредног суда Сл. број 689/70).

Првостепени суд је дозволио извршење против издвојене пословне јединице предузећа на основу извршног наслова који је тражилац извршења стекао према матичном предузећу. —

Тужбом је извршеник тражио да се дозвољено извршење прогласи недопустивим, а оваквом тужбеном захтеву је првостепени суд удовољио. —

Међутим, поводом жалбе тражиоца извршења другостепени суд је пресуду првог суда преиначио и тужбени захтев одбио. —

Из образложења:

„Неоспорно је да је тужени имао извршни наслов према предузећу П. из Загреба. Тај извршни наслов постао је правоснажан на дан 21. VI 1969. године. На основу тог извршног наслова тужени је и предложио да се дозволи извршење ради намирења његове тражбине. Такође је неоспорно да је и Окружни привредни суд у Загребу на дан 1. X 1969. године донео решење према коме дотадашња пословна јединица са самосталним обрачуном мења статут и наставља своје пословање у саставу П. из Загреба, као самостална организација удруженог рада са својством правног лица. Према томе извршни наслов је настао пре него што је тужилац стекао својство правног лица, односно док је тужилац још био пословна јединица у саставу поменутог предузећа. Стога се извршни поступак у овом случају може водити како против матичног предузећа, која у то време није имала својство правног лица, али је то својство касније стекла. —

Према одредби чл. 222 Основног закона о предузећима — предузеће настало издавањем пословне јединице одговара солидарно са предузећем из кога се издвојила јединица за обавезе настале пре издавања. Према томе, тужилац солидарно са поменутиим предузећем П. из Загреба — одговара за обавезе које је створило то предузеће. Према томе, тражилац извршења, овде тужени, има право да тражи против тужиоца извршење. Ово стога што је извршни наслов настао пре него што се тужилац из-

двојио у самостално предузеће и стога је самим издавањем из састава првобитног дужника постао и тужилац солидарни дужник, и тужени као тражилац извршења, могао је тражити извршење и против тужиоца на основу првобитног извршног наслова, и није био ду-

жан да поднесе нову тужбу против садашњег тужиоца. Супротно од становишта првостепеног суда овај суд сматра да тужени није ни могао да поднесе нову тужбу јер да је такву тужбу поднео, она би била одбачена пошто би се радило о пресуђеној ствари."

УПИС У ИМЕНИК АДВОКАТА АК У САПВ

Пошто су се оба органа који одлучују о упису у именик адвоката, Управни одбор и Савет, сагласили да постоје сви услови за упис у именик адвоката, то су на основу чл. 93 тач. 4, чл. 87 тач. 3 чл. 13. тач. 1, 2, 3, 6 и 7 ЗОА, чл. 13 ст. 2 Закона о правосудном испиту те чл. 7 и 9 Статута АК у САПВ, уписују се у именик адвоката са даном 16 октобар 1970. године, с решењем број:

- 274/1970 Зеџ Видосав — Сомбор
- 347/1970 Миковић др Данило — Алибунар
- 344/1970 Грчки Александар — Мол
- 357/1970 ШUTOвић Радоња — Зрењанин
- 358/1970 Калчан Александар — Сомбор
- 365/1970 Мијушковић Митар — Врбас

АДВОКАТСКА КОМОРА У САПВ

ИЗ КЊИГОВОДСТВЕНЕ КОМОРЕ

Према склопљеном уговору о колективном осигурању адвоката а који је на снази од 1. X. 1970. године, умољавају се адвокати који су прихватили таково осигурање да изврше уплату за пола године унапред у износу од 66,— динара на текући рачун 657-8-419 Адвокатска комора у САПВ Нови Сад.

КЊИГОВОДСТВО

ИЗ СЕДНИЦЕ УПРАВНОГ ОДБОРА АК У САПВ

На седници Управног одбора Адвокатске коморе која је одржана 10. октобра 1970. године донета су следећа решења:

1) Узет је на знање извештај председника, секретара и референата о раду Коморе.

2) Закључен је уговор о колективном осигурању адвоката (оних који су се изјаснили за осигурање) са ОЗ „Војводина” у Н. Саду, који важи од 1. X 1970. године, а за природну смрт од 1. I 1971. год. Уколико за време трајања осигурања осигураника задеси несрећни случај који за последицу има смрт, кориснику осигурања исплатиће се 40.000 н. дин., за инвалидитет 80.000 н. дин., а за случај природне смрти 10.000 дин. Премија износи 132,00 годишње а плаћање се врши унапред, преко Адвокатске коморе Војводине.

3) Решавано је о молбама за упис у именик адвоката.

4) Решењем број 341/1970 уписан је у именик адвокатских приправника АК у САПВ у Н. Саду ПЕТРОВИЋ БУРА са адв. припр. вежбом код Мр. Војислава Попадића, адвоката у Н. Саду. Адвокатско приправничка вежба тече му од 10. X 1970. године.

5) Решењем бр. 360/1970 брише се из именика адвоката АК у САПВ у САПВ у Н. Саду СЕДМИНА ВЕНДЕЛ, адвокат у Бездану, са даном 27. X 1970, због пензионисања. За преузимање канцел. је одређен Чомор Павле, адвокат у Сомбору. Задржава чланство у Фонду посмртнине.

6) Решењем бр. 362/1970 брише се из именика адв. приправника Нонин Глиша, адв. припр. из Бечеја са адв. припр. вежбом код Маркићевић Милана, адвоката у Бечеју, са даном 11. IX 1970. године, јер је уписан у именик адвоката.

7) Решењем бр. 363/1970 брише се из именика адв. приправника Кијац Милован, адв. приправник из Новог Сада са адв. припр. вежбом код Рамач Михајла, адвоката у Новом Саду, са даном 11. IX 1970. године, јер је уписан у именик адвоката.

8) Узет је на знање извештај да је Провчи Мирослав, адвокат из Шида преселио седиште своје адвокатске канцеларије са даном 7. X 1970. године из Шида у Бачку Паланку.

9) Под бројем 342/1970 решена је молба за исплату посмртнине уд. Милесе Атанацковић из Панчева иза њеног пок. супруга др Михајла Атанацковића, адвоката у пензији из Панчева, који је преминуо 4. IX 1970. године.

10) Управни одбор донео је одлуку да ће „Гласник” Адвокатске коморе у САПВ у Новом Саду излазити и у 1971 години.

11) Решењем бр. 347/1970 брише се из именика адвоката Живковић Борбе, адвокат у Сенти, са даном 21. IX 1970, због заснивања радног односа. За преузиматеља је одређен Цабафи др Шандор, адвокат у Сенти.

12) Решењем бр. 338/1970 брише се из именика адвоката Др Петар Нађ, адвокат у Кањижи, због пензионисања, са даном 15. IX 1970. године. За преузимаатеља је одређен Др Калмар Отокар, адвокат у Кањижи. — Задржава чланство у Фонду посмртнине.

13) Решењем бр. 336/1970 брише се из именика адвокатских приправника Вујин Милан, адвокатски приправник из Зрењанина, са адвокатско приправничком вежбом код Поповић Бранислава, адвоката у Зрењанину са даном 15. IX 1970. године, због преласка на вежбу код адвоката са седиштем адвокатске канцеларије у Београду.

14) Решењем бр. 329/1970 разрешен је дужности преузимаатеља адвокатске канцеларије пок. др Еде Лошонца - др Аурел Лошонц, адвокат из Суботице, а за преузимаатеља је одређен Конц Иштван, адвокат у Кањижи.

15) Решавано је и о другим текућим питањима.

УПРАВНИ ОДБОР АК у САПВ

ОБАВЕШТЕЊЕ ПРЕТПЛАТНИЦИМА „ГЛАСНИКА“

У броју 10 за 1970. годину обећали смо претплатницима „ГЛАСНИКА“ да ћемо у 11. броју објавити саопштење о новим ценама „ГЛАСНИКА“ за 1971. годину. Извињавамо се претплатницима што нисмо, из техничких разлога, то у стању да учинимо. Објава биће извршена у броју 12. „ГЛАСНИКА“ за 1970. годину.

Они претплатници који желе да, унапред, уплате претплату за 1971. годину, могу то да учине уплатом на жиро рачун Адвокатске коморе у САПВ бр. 657-8-419, код СДК, Нови Сад, с тим да ће касније уплатити евентуалну разлику у претплати.

Уређивачки одбор „ГЛАСНИКА“

„ГЛАСНИК“ излази сваког месеца / Издавач и власник: Адвокатска комора у САПВ, Нови Сад, Змај Јовина 20 / Уређује одбор: Милорад Ботић, гл. и одг. уредник. Коста Хаџи, уредник, Славко Мишић, Оливер Новаковић и Золтан Корхеџ чланови одбора / Одговорни уредник: Милорад Ботић, адвокат, Нови Сад, Нар. хероја 6 / Текући рачун: 657-8-419 / Годишња претплата 30 н. д. / Цена једног броја 3 н. д. / Штампана „Будућност“, Нови Сад, Шумадијска 12

